

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

Rīgā 2015.gada 7.novembrī

Nr.284

Latvijas Republikas
Saeimas priekšsēdētājam
Inārai Mūrniecei

Ļoti cienījamā Mūrnieces kundze!

Saeima 2015.gada 29.oktobrī pieņēma likumu “Grozījumi Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā” (likumprojekta Nr.26/Lp12). Likuma 8.panta pirmā un otrā daļa paredz izmaiņas Saeimas 2014.gada 23.oktobrī noteiktajās prasībās pārejai uz elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio programmu apraidi vienā valodā, kuru piemērošana būtu jāuzsāk 2016.gada 1.janvārī.

I

Saeima 2014.gada 23.oktobrī pieņēma likumu “Grozījumi Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā” (likumprojekta Nr.1166/Lp11), kas noteica pāreju uz elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio programmu apraidi vienā valodā – valsts valodā vai svešvalodā. Ar grozījumiem Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 28.pantā tika mainīts līdzšinējais valodas lietojuma regulējums elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio programmās. Vienlaikus tika noteikts pārejas periods vienas valodas regulējuma ieviešanai, likumu papildinot ar attiecīgiem pārejas noteikumiem.

Pāreja uz radio programmas apraidi vienā valodā – valsts valodā vai svešvalodā - tika saistīta ar elektroniskā plašsaziņas līdzekļa radio programmai apraides atļaujā ietvertajiem valodas lietošanas

noteikumiem. Likuma pārejas noteikumu 27.punkts paredz prasību ar 2016.gada 1.janvāri nodrošināt radio programmas izplatīšanu valsts valodā tādām elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio programmām, kurām izsniegtajās apraides atļaujās ir noteikts vai no tām izriet, ka radio programmas daļa valsts valodā nedrīkst būt mazāka par 50 procentiem.

Savukārt pārejas noteikumu 28.punkts dod iespēju elektroniskajiem plašsaziņas līdzekļiem, kuriem izsniegtajās apraides atļaujās ir noteikts vai no tām izriet, ka radio programmas daļa valsts valodā drīkst būt mazāka par 50 procentiem, izvēlēties, kāda būs to izplatīto radio programmu valoda pēc 2016.gada 1.janvāra – valsts valoda vai svešvaloda. Likuma pārejas noteikumu 29.punkts paredz, ka izplatītā radio programma ir valsts valodā, ja elektroniskais plašsaziņas līdzeklis, kuram ir tiesības izvēlēties tā izplatītās radio programmas valodu pēc 2016.gada 1.janvāra, nav izdarījis savu izvēli un nav likumā noteiktajā kārtībā savu apraides atļauju pārreģistrējis.

Iepriekš minētā regulējuma noteikšana bija 2014.gada 23.oktobrī pieņemtā likuma mērķis. No likumprojekta “Grozījumi Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā” anotācijas secināms, ka grozījumi nepieciešami, lai stiprinātu latviešu valodas konstitucionālo statusu un tās lomu Latvijas kultūrvidē, kā arī sekmētu sabiedrības saliedētību. Turklāt, likumprojekta anotācijā analizētas iespējas atteikties no radio programmu apraides atļaujās noteiktajiem procentuālajiem ierobežojumiem valodu lietojumam radio programmās, kā arī kritēriji un procentuālais sadalījums radio programmu pārejai uz valsts valodu.

II

Saeima 2015.gada 29.oktobrī pieņēma likumu “Grozījumi Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā”. Kā tas norādīts likumprojekta anotācijā, likumprojekts tika izstrādāts, lai pilnveidotu televīzijas programmu retranslācijas tiesisko regulējumu, nodrošinātu sabiedrības intereses saņemt vispusīgu informāciju, kā arī risinātu citus anotācijā minētus nozares jautājumus.

Sagatavojot likumprojektu trešajam lasījumam, tika iesniegti priekšlikumi grozīt pārejas noteikumu 27., 28. un 29.punktā ietvertās prasības elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio programmu pārejai uz vienu valodu.

Priekšlikumu būtība bija paredzēt obligātu pienākumu pāriet uz apraidi valsts valodā pēc 2016.gada 1.janvāra, ja elektroniskā plašsaziņas līdzekļa radio programmai izsniegtajā radio programmas apraides atļaujā ir noteikts vai no tās izriet, ka radio programmas daļa valsts valodā nedrīkst būt mazāka par 51 procentu. Savukārt elektroniskajiem

plašsaziņas līdzekļiem, kuriem izsniegtajās radio programmas apraides atļaujās ir noteikts vai no tām izriet, ka radio programmas daļa valsts valodā ir 50 procenti vai drīkst būt mazāka par 50 procentiem, tika piedāvāts dot izvēles iespēju pārejai uz valsts valodu vai svešvalodu. Atbilstoši tika piedāvāts precizējums pārejas noteikumu 29.punktā.

Šie priekšlikumi tika atbalstīti trešajā lasījumā un iekļauti likuma tekstā.

III

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1.pants nosaka, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. No Satversmes 1.panta izriet virkne tiesiskas valsts principu, arī labas likumdošanas princips (*sk.: D.Rezevska. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga: D.Rezevska, 2015, 80.lpp.*).

Labas likumdošanas princips prasa, lai tiesību normas tiktu izstrādātas un pieņemtas pienācīgā likumdošanas procesā. Tas nozīmē, ka ir veicama rūpīga piedāvātās tiesību normas nepieciešamības analīze un tās iespējamās ietekmes izvērtējums. Tāpat likumdevējam jāuzklausā tiesību normas piemērošanā iesaistīto institūciju un ieinteresētās sabiedrības viedoklis. Likumdošanas process, jo īpaši Latvijas valstiskumam un sabiedrībai būtiskos jautājumos, nedrīkst būt sasteigts un necaurskatāms.

Grozījumus Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma pārejas noteikumu 27., 28. un 29.punktā Saeima likuma tekstā iekļāvusi tikai trešajā lasījumā.

Var piekrist Saeimas Juridiskā biroja pārstāvja likuma otrreizējai caurlūkošanai veltītajā sanāksmē paustajam viedoklim, ka Satversme un Saeimas kārtības rullis formāli neaizliedz Saeimai pirms trešā lasījuma iesniegt jaunus priekšlikumus un tos izskatīt. Arī Satversmes tiesa ir norādījusi, ka Saeima trešajā lasījumā ir tiesīga pieņemt normas attiecībā uz tādu jautājumu, ko sākotnēji iesniegtajā likumprojektā regulēt nebija paredzēts (*sk. Satversmes tiesas 2011.gada 19.oktobra sprieduma lietā Nr.2010-71091 18.1.punktā*). Tomēr vēl jo vairāk jāpiekrīt Saeimas Juridiskā biroja pārstāvja un personu, kuras bija lūgušas neizsludināt pieņemto likumu, likuma otrreizējai caurlūkošanai veltītajā sanāksmē paustajam viedoklim, ka šāda Saeimas rīcība nav vērtējama kā laba likumdošanas prakse. Lai arī saturiski likumdevējam ir plaša rīcības brīvība, tomēr likumus ir jāpieņem pienācīgā procedūrā.

Tiesību teorijā ir atzīts, ka likumdošanas procesā Saeimā trešajā lasījumā vajadzētu lemt par likumprojekta teksta nenozīmīgām izmaiņām (*sk.: J.Neimanis Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv.J.Neimanis, 2004,*

102.lpp.). Ja ir noticis pienācīgs likumdošanas process, visiem konceptuālajiem jautājumiem būtu jābūt izdiskutētiem un izsvērtiem pirmajā un otrajā lasījumā. Likumprojekta trešajā lasījumā vajadzētu rosināt tikai tādus priekšlikumus, kas vērsti uz konkrētā likumprojekta pilnveidošanu. Uz trešo lasījumu iesniegtajiem priekšlikumiem būtu jābūt saistītiem ar attiecīgā likumprojekta mērķi un grozījumu apjomu.

Konceptuālus ierosinājumus, kas pārskata spēkā esošo tiesisko regulējumu vai skar Latvijas valstiskumam un sabiedrībai būtiskus jautājumus, pēc iespējas būtu jāvirza kā atsevišķus likumprojektus. Ierosinājumu izskatīšana vairākos lasījumos samazina pārsteidzīgu un nesagatavotu iniciatīvu pieņemšanu, kā arī dod iespēju attiecīgo ierosinājumu rūpīgi apspriest un iesniegt arī iespējamus pilnveidojumus likumdošanas procesa gaitā (*sk.: G.Kusiņš Normatīvo aktu jaunrade. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rīga: Tiesu Namu Aģentūra, 1999, 127.lpp.*).

Iepazīstoties ar saņemtajiem lūgumiem neizsludināt Saeimas pieņemto likumu un likuma otrreizējai caurlūkošanai veltītajā sanāksmē izskanējušajiem viedokļiem, secinu, ka šajā gadījumā nav ievērots labas likumdošanas princips.

Pirmkārt, priekšlikums par grozījumiem Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma pārejas noteikumu 27., 28. un 29.punktā iesniegts pirms likumprojekta izskatīšanas trešajā lasījumā. Tas nav saistīts ar izskatāmā likumprojekta mērķi un saturu.

Vēl pirms otrā lasījuma analogiska satura priekšlikums tika rosināts apspriešanai Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijai, taču atbildīgā komisija attiecīgo ierosinājumu nolēma neizskatīt (*sk. 12.Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas 2015.gada 9.jūnija sēdes protokolu Nr.39*).

Otrkārt, Saeima Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma pārejas noteikumu 27., 28. un 29.punktos ietvertu regulējumu noteica 2014.gada 23.oktobrī un šīs normas būtu piemērojamas, sākot ar 2016.gada 1.janvāri. Šo normu nepieciešamība tika pamatota ar skaidri formulētiem mērķiem, lai stiprinātu latviešu valodas konstitucionālo statusu un tās lomu Latvijas kultūrvidē. Saeima šo likumprojektu bija izskatījusi trijos lasījumos, diskutējot par iesniegtajiem priekšlikumiem, uzklausat ieinteresētās personas, izvērtējot iespējamus alternatīvus līdzekļus un skaidrojot regulējuma noteikšanas mērķus.

Savukārt 2015.gada 29.oktobrī, trešajā lasījumā atbalstot iesniegtos priekšlikumus par grozījumiem Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma pārejas noteikumu 27., 28. un 29.punktā, Saeima ir grozījusi savu iepriekšējo lēmumu, neveicot pienācīgu pieņemtā lēmuma ietekmes izvērtējumu un nesniedzot pamatojumu tam, kāpēc nepieciešams steidzams grozījums attiecīgajā regulējumā.

Arī likuma otrreizējai caurlūkošanai veltītajā sanāksmē netika gūtas atbildes par iemesliem, kādēļ Saeima izšķīrusies pārskatīt iepriekš atbalstīto risinājumu un kādā veidā ir mainījušies apstākļi, kuri pirms gada bija par iemeslu Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma pārejas noteikumu 27., 28. un 29.punkta pieņemšanai.

Treškārt, iesniedzot šādu priekšlikumu tikai pirms trešā lasījuma, Saeimai nebija iespējas par to rūpīgi diskutēt un meklēt iespējami labāko kompromisu situācijā, kur saduras dažādas ieinteresēto personu intereses.

Sabiedrības pārstāvju reakcija uz Saeimas pieņemtajiem grozījumiem un izteiktie daudzie lūgumi neizsludināt pieņemto likumu liecina, ka nav notikusi pienācīga lēmuma apspriešana un sabiedrības informēšana par šāda lēmuma motīviem un nepieciešamību.

Arī Saeimas sēdē deputāti teju nediskutēja par šiem priekšlikumiem, nepamatojot savu izvēli un neinformējot sabiedrību par pieņemtā lēmuma nepieciešamību.

Visbeidzot, arī Saeimas balsojums par iesniegtajiem priekšlikumiem rada jautājumus. Lai gan savu dalību 2015.gada 29.oktobra Saeimas sēdē bija reģistrējuši 85 deputāti un likuma pieņemšanu trešajā lasījumā kopumā atbalstīja 64 deputāti (pret balsoja 6 deputāti), balsojumi par 28. un 29.priekšlikumu bija atšķirīgi.

Grozījumu pārejas noteikumu 27.punktā atbalstīja tikai 39 Saeimas deputāti (pret balsoja 13 deputāti, atturējās 9 deputāti, nebalsoja 9 deputāti).

Grozījumus pārejas noteikumu 28. un 29.punktā atbalstīja tikai 38 Saeimas deputāti (pret balsoja 13 deputāti, atturējās 10 deputāti, nebalsoja 7 deputāti).

IV

Ar Saeimā 2015.gada 29.oktobrī pieņemtajiem grozījumiem Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā ir skats Latvijas valstiskumam un sabiedrībai būtisks jautājums, kurā nav pieļaujams sasteigts risinājums.

Satversmes ievads un 4.pants uzliek par pienākumu Latvijas valstij nodrošināt latviešu valodas kā vienīgās valsts valodas pastāvēšanu un attīstību cauri gadsimtiem. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka globalizācijas apstākļos Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur var tikt garantēta latviešu valodas un līdz ar to arī pamatnācijas pastāvēšana un attīstība (*sk. Satversmes tiesas 2001.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2001-04-0103 secinājumu daļas 3.2.punktu*). Likumdevējam arī Latvijas informācijas un kultūras telpā, tostarp elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos, jānodrošina tādi apstākļi, lai latviešu valoda varētu pilnvērtīgi

pildīt valsts valodas konstitucionālās funkcijas (sk. Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas 2010.gada 24.maija viedokļa par sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu tiesisko regulējumu demokrātiskas valsts iekārtā 20. – 27.punktū).

Saskaņā ar Nacionālās drošības likuma 1.pantu valsts pamatpienākums ir valsts neatkarības, tās konstitucionālās iekārtas un teritoriālās integritātes, sabiedrības brīvas attīstības perspektīvas, labklājības un stabilitātes nodrošināšana. Latvijas ģeopolitiskajā situācijā ir jāmazina ārvalstu informatīvās telpas ietekme uz Latviju. Sevišķi nozīmīga ir valsts politika sabiedrības saliedētības jomā. Tas prasa arī noteiktas un skaidras valsts politikas pastāvēšanu attiecībā uz valsts valodas un svešvalodu lietojumu elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos.

Likuma otrreizējai caurlūkošanai veltītajā sanāksmē izskanēja vērā ņemama kritika par līdz šim īstenoto politiku un pieņemtajiem lēmumiem saistībā ar valodas lietošanu elektronisko plašsaziņas līdzekļu radio programmās.

Saeimai ir plaša rīcības brīvība, lai rastu Latvijas valsts un sabiedrības interesēm atbilstošu risinājumu. Tomēr šaubos, vai šādu risinājumu var atrast steigā ar izolētiem atsevišķu normu grozījumiem, neizvērtējot visu likuma sistēmu un iespējamo līdzekļu kopumu likuma mērķu sasniegšanai.

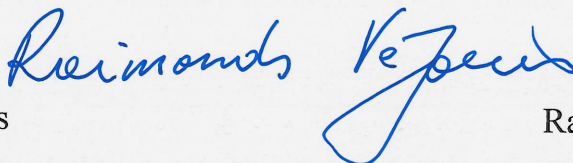
V

Pamatojoties uz Satversmes 71.pantu, prasu likuma “Grozījumi Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā” (likumprojekta Nr.26/Lp12) otrreizēju caurlūkošanu.

Nemot vērā šajā rakstā minētos apsvērumus, aicinu Saeimu no likuma “Grozījumi Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā” izslēgt grozījumus likuma pārejas noteikumu 27., 28. un 29.punktā. Ja Saeima uzskata, ka šādi grozījumi ir nepieciešami, aicinu tos virzīt izskatīšanai kā atsevišķu likumprojektu atbilstoši labas likumdošanas principam.

Ar cieņu

Valsts prezidents

Raimonds Vējonis